

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SEPEDI LELEMETLALELETŠO LA PELE (FAL)

LEPHEPHE LA PELE (P1)

2017

MEMORANTAMO

MEPUTSO: 80

Palomoka ya matlakala a memorantamo ke 9.

KAROLO YA A: TEKATLHALOGANYO**POTŠIŠO YA 1****Tlhahlo ya go swaya tekatlhaloganyo**

- Ka gore šedi e letše go kwešišo, dikarabo tša mopeleto wo o fošagetšego le tša diphošo tša polelo di amogelwe, ntle le ge diphošwana tšeo di fetoša tlhalošo goba kwešišo. (Le ge go le bjalo, diphošo di swanetše go laetšwa).
- Hlokomologa mantšu a molekwa a a šomišitšego go tšwa malemeng a šele, gomme o se mo fokoletše meputso ge e le gore karabo e sa na le mohlodi. Le ge go le bjalo, lentšu leo le tšwago malemeng a šele gomme le šomišitšwe sengwalweng, ebile le nyakega karabong, le amogelwe.
- Go dipotšišo tša boikgopolelo go se abje moputso go karabo ya EE/AOWA le KE A DUMELA/GA KE DUMELE. Lebaka goba ntlha ya go fahlela karabo ke yona e fiwago moputso.
- Ga go moputso wo o abjago go NNETE/MAAKA goba NTLHA/KGOPOLO. Lebaka goba ntlha ya go fahlela ke yona e hlokomelwago.
- Ge molekwa a ngwadile lefoko ka moka go karabo ya go nyaka lentšu le tee, aba moputso ge fela lentšu leo le thaletšwe.
- Ge karabo e nyaka dintlha tše pedi goba tše tharo gomme molekwa a file tše ntši, swaya tše pedi/tharo tša mathomo fela.
- Amogela polelo ya dimmotwana tša go fapana.
- Go dipotšišo tša go kgetha karabo ya maleba, amogela tlhaka yeo e sepelelanago le karabo ya nnete LE/GOBA karabo ya go ngwalwa ka botlalo.

1.1	1.1.1	• Ba rekiša dilo tša go fapana • Ba itirela dirapana ka magaeng gomme ditšweletšwa tša gona tša bapatšwa • Ba ipopa dihlophana tša diprotšeke tša go fapana (Tše PEDI fela)	(2)
	1.1.2	... ka mokgwa wo bophelo bo kganyago ka gona... ... ba kgone go šia tlala ka lebelo. ... mala a bona a sa tswirinyane le go itielana manxa bošego.	(3)
	1.1.3	• Tša go loga • Tša go betla • Tša go roka (Tše PEDI fela)	(2)
	1.1.4	• Boemadithekesi. • Boemapese. (E TEE fela)	(1)
	1.1.5	• Tša go apeiwa • Tša go gadikwa	(2)

- 1.1.6
- Ngwana o kgona go hloma kgwebo ya gagwe ya maemo a godimo ge a godile
 - O ithuta meragelo ya tša kgwebo/Gore a tle a be le maitemogelo go tša kgwebo (2)
- 1.1.7
- Ke tša theko ya fase kudu. (1)
 - Polelo ya go jabetsa (E TEE FELA)
- 1.1.8
- Mootledi a ka gobatšwa ke mokotlana wo o fošetšwago ka gare ga koloi ya gagwe
 - Mmapatši a ka rekelwa gobane mokotlana wa gagwe o šetše o le ka koloing
 - Mootledi a ka befelwa
 - Ba ka senya sefatanaga sa mootledi
 - Babapatši ba ka gobatšana (Tše PEDI fela) (2)
- 1.1.9
- Gore o rekelwe o swanetše go bolelela dibapatšwa tša gago
 - Dilo tše di bapatšwago e ka no se be tša maemo a godimo, fela ka gore di bolelelwa di fetša di rekwa (2)
- 1.1.10
- Ke a gana gobane go reka baotledi ka go fapana ga bona. (1)
- 1.1.11
- Ka go bapatša dilo tša molaleng
 - Ka go šomiša diatla fela go sa nyakege tšhelete (2)
- 1.1.12
- Barutwana ba tla fa dikarabo tša go fapana, mohlala:
- Ba rutwe go itirela tšhelete ka go bapatša
 - Ba swarwe gobane ke mahodu a go se lemogege
 - Ba se fiwe tšhelete (Tše PEDI fela) (2)
- 1.1.13
- Batho ba thome go itirela tšhelete ka bobona (1)
- 1.1.14
- Ke be ke tlo ba rekela metšhene ya go betla
 - Ke be ke tlo ba nyakela lefelo la go bea ditšweletšwa tša bona pepeneneng gore baeti/bareki ba di bone gabotse gomme ba reke (E TEE fela) (1)
- 1.2
- 1.2.1 D/Mešomo ya didirišwa (1)
- 1.2.2 Ditšweletšo (1)
- 1.2.3
- Lefapha la Mešomo ya Setšhaba le hlotše mešomo ye mentši
 - Lefapha la Didirišwa le hlotše mešomo ye mennyane/
 - Lefapha la Mešomo ya Setšhaba le hlotše mešomo ye mentši mola la Didirišwa di hlotše mešomo ye mennyane (2)

- 1.2.4
- Seemo sa ekonomi
 - Megwanto
 - Melawana ya mekgatlo ya bašomi
 - Bobodu (2)
- (Tše PEDI fela)

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KAKARETŠO

POTŠIŠO YA 2

Tlhahlo ya go swaya kakaretšo.

Kabo ya meputso

- Dintlha = 7
- Polelo = 3
- Palomoka = 10

Kabo ya meputso ya polelo ge molekwa a šomišitše mantšu a tlhalošo.

- 1–3 ya dintlha tša nnete - moputso 1
- 4–5 ya dintlha tša nnete - meputso 2
- 6–7 ya dintlha tša nnete - meputso 3

Kabo ya meputso ya polelo ge balekwa ba šomišitše mantšu a bona le ditsopolwa.

- Ge molekwa a tsopotše dintlha tše 6 go iša go tše 7 ka ntle le go di hlaloša, ga a fiwe moputso wa polelo.
- Ge molekwa a tsopotše ntlha e 1 go iša go tše 5, tše pedi a di hlalošitše ka mantšu a gagwe, o fiwa moputso o tee wa polelo.

HLOKOMELA

Palo ya mantšu

- Baswai ba kgonthiše palo ya mantšu ao a šomišitšwego.
- O se fokotše meputso ge molekwa a se a bontšha palo ya mantšu goba ge a bontšhitše palo yeo e sego ya maleba.
- Ge molekwa a fetile palo yeo e beilwego ya mantšu, bala go fihla go a mahlano fela ka godimo ga palo yeo e beilwego gomme o hlokomologe seripa seo se šetšego sa kakaretšo.

Ditsopolwa		Mantšu a tlhalošo
1. ... go laola kantoro ya Meyaraphethiši wa masepala wa selete	1.	Go ba le taolo ya kantoro ya Meyaraphethiši
2. ... go laola bašomi ka go ba fa thekgo mošomong wa bona	2.	Go thekga bašomi
3. Dikopano ka moka tša makala mabapi le Lenanetlhabollo ke mošomo wo mogolo wo o tlogo dirwa	3.	Go tsenela dikopano ka moka tša makala
4. ... laetša boetapele go taolo ya mašeleng	4.	Go laola mašeleng a Masepala ka maitemogelo
5. ... kgona go bona kotsi e sa etla	5.	Go kgona go lemoga bothata/kotsi pele e hlaga
6. ... molao wa kamano ya bašomi le melawana ka moka ya bašomi e a latelwa	6.	A latele melao ka moka ya tša bašomi
7. ... bona gore metsotso ya dikopano ke ya maemo a godimo a go kgotsofatša	7.	O tlo ngwala metsotso ya go kgotsofatša ya dikopano ka moka

PALOMOKA YA KAROLO YA B: 10

KAROLO YA C: THUTAPOLELO LE TŠHOMIŠOPOLELO**POTŠIŠO YA 3**

Tlhahlo ya go swaya karolo ya C.

- **Mopeleto**

- Dikarabo tša lentšu le tee di swanetše go fiwa moputso le ge mopeleto o fošagetše, ntle le ge phošo yeo e fetoša tlhalošo ya lentšu.
- Go dikarabo tša go nyaka lefoko ka botlalo, mopeleto wo o fošagetšego o swanetše go šetšwa ge e le gore phošo yeo e tšwelela ka sebopego sa polelo yeo e lekwago.
- Mo go lekwago khutsofatšo, karabo e be le maswaodikga a maleba.
- Sebopego sa mafoko se nepagale gomme se fiwe ka mafoko a feletšego go ya le ka taelo.
- Go dipotšišo tša go kgetha karabo ya maleba, amogela tlhaka yeo e sepelelanago le karabo ya nnete LE/GOBA karabo ya go ngwalwa ka botlalo.

- 3.1 Sešepe sa Sunlight. (1)
- 3.2
 - Fonte ye kgolo
 - Seswantšho
 - Tlhakakgolo (Tše PEDI fela) (2)
- 3.3 Sempshafatša. (1)
- 3.4 -ana, go laetša bonnyane bja sešepe seo se ka šomišwago go hlatswa diaparo tše ntši. (2)
- 3.5 A/Go hlohleletša, go laetša gore e šomišwa ke batho ka moka go akaretšwa le magoši. (2)
- 3.6 Hwanyolla, e ntšha tšhila yeo e tseneletšego. (2)

[10]

POTŠIŠO YA 4

- 4.1 Sešane! Le šoma go kgotsa. (2)
- 4.2 C/Kotsi ya meetsefula. Dikoloi le dintlo di nwelela meetseng. (2)
- 4.3 Go laetša kotsi ya lefelo leo. (1)
- 4.4 Meetsefula
Leina+lediri (3)
- 4.5 Letšhogo.
O tšhošwa ke go bona sefatanaga sa gagwe se nwelela ka meetseng. (2)
- [10]**

POTŠIŠO YA 5

- 5.1 5.1.1 Ngwana ga a llelwe phefo o llelwa tlala. (1)
- 5.1.2 hwetša (1)
- 5.1.3 Se
Ge o lebeledišiša o humana ngwana yo a hwetša mphiwafela
gomme go na le seo a direlwago ka tšhelete yeo. (2)
- 5.1.4 itahlela (1)
- 5.1.5 tše – lekgokaleamanyiina
borutho – leinakgopolo (2)
- 5.1.6 Ga le na le lentšu leo le ka le emago legato polelong ya Sepedi.
• Le latela molao wa lenaneo la dinoko
• Le tšea hlogo ya legoro la maina. (Legoro la 10)
(E TEE fela) (2)
- 5.1.7 Le thuša lediri 'swe'. (1)
- 5.1.8 Lorelore
Ka pušeletšo ya lehlathi 'lore', go gatelelwa ka mokgwa wo dintlo di
swelego ka gona (2)
- 5.1.9 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana. Mohlala:
• Malose o bona gabotse ge a apere digalase tša mahlo.
• Bona gore bana ba jele pele o sepela
• Bona ba rata go bina (2)
(Tše PEDI fela)

5.2	5.2.1	• Mabollelo • Dikuranta • Dipampiri (Tše PEDI fela)	(2)
	5.2.2	Manyami	(1)
	5.2.3	Modirišo go.	(1)
	5.2.4	• O emišitše letsogo ebile o a sega. • O khuname ebile o a sega. • O emišitše letsogo ebile o khuname. (E TEE fela)	(1)
	5.2.5	Re šomile ruri.	(1)
			[20]

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 40
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 80